

Kyrkoherde grundade brandstodskassa i Björna socken

Till de olyckor, som förr hårt drabbade befolkningen inom socknen, av vilka det stora flertalet levde på eller under existensminimum, hörde eldsvådorna som ett ständigt hot. En bidragande orsak till dessa var de dåliga murarna, som särskilt hos nybyggarna var gjorda av gråsten. Detta material användes f. ö. ända in på 1880-talet. Vidare var belysningsanordningarna primitiva. I kök och övriga bostadsrum, där sådana fanns och nyttjades, utgjordes ljuskällan av brasan i den öppna spisen. Tjärvedsblossen och talgljuslyktan användes eljest i fähuset och övriga utrymmen.

Det omtalas också, att fattiga nybyggare (t. ex. i Berg) i den första stugan med endast ett rum hade en murad härd i rummets mitt med ett rökhål i taket, alltså liknande en timmerkoja från 1900-talets början.

När så olyckan var framme, stod familjen på bar backe. Men enligt gammal god sed brukade grannarna samfällt hjälpa den nödställda familjen med vissa dagsverken för att hugga byggnadstimmer och bygga upp en ny bostad. Av gamla handlingar och utsagor får man lätt den uppfattningen, att hjälpsamheten grannar emellan var större förr än i våra dagar. Men man satt ju praktiskt taget i samma båt! Sockenstämman kunde även besluta om en mindre uttaxering per hushåll. Så skedde vid flera tillfällen, och liknande gjordes även, när en åbo fått kon eller hästen slagen av björn.

En brandstodskassas tillblivelse

Kyrkoherde *Anders Sidner* insåg att något borde göras från sockenmännens sida, så att befolkningen hade en viss garanterad hjälp vid inträffad eldsvåda. Redan år 1825 framförde han synpunkter därom till kyrkvärden Salomon Hansson, Björna, fjärdingsmannen Erik Ersson, Björnsjö, och några andra av socknens förtroendemän.

Bonden Sven Christoffersson, Gide, f. 1847, d. 1918, med hustrun Sigrid Olofsdotter, f. 1851, d. 1933. Han var kyrkvård, fjärdingsman och kommunalt engagerad, och som brandstodskassans kassör fick han avveckla den verksamheten.

Detta mötte gensvar, och sedan kyrkoherden utarbetat stadgar, beslöt sockenstämman vid sammanträde den 23 september 1827 att bilda *Björna Brandstodskassa* samt att anta stadgar för dess verksamhet.

Stadgar för brandstodskassan

Det gulnade protokollet, nu förvarat på landsarkivet, återges i valda delar härnedan:

»§ 1. För att vid timade olyckshändelser äga medel till hjälp, och på det att denna hjälp må bliva för sockenmännen så litet tryckande som möjligt skall en *Brandstodskassa* inrättas, vartill årligen sammanskjutes åtta skilling banko på varje hemmansrök vid det tillfälle, då sockenräkningarna uppgöras. Dessa årliga sammanskott fortfara så länge, till dess kassan uppnår en summa av 400 riksdaler riksgäldssedlar.

Till föreståndare för kassan utser sockenstämman tre bofasta och pålitliga män i socknen, vilka utan att erhålla något arvode äro för de influtna medlen jämte fyra procents ränta ansvariga. Och bör denna kassas räkenskaper uppvisas inför sockenmännen och deras kyrkoherde vid samma tillfälle som kyrko- och fattigkassornas räkningar revideras. Dess föreståndare äga då att det erhållna föreståndarskapet sig avsäga, om andra pålitliga män förefinnas, som med sockenmännens minne därtill kunna förordnas. Emot vederbörlig säkerhet äro kassans delägare framför andra berättigade att därav erhålla lån. I händelse någon tredskar att betala, skall han utom att

betala lagsökningskostnaden även i dubbel beräkning betala den årliga avgiften.»

Brandskadeersättning

»§ 2. Om all åbyggnad, som i nedanstående moment uppräknas, skulle genom vådeld uppbrinna, får ägaren samfällt av sockenmännen 200 dagsverken, 350 timmerstockar, 700 takvedträn, 40 mesar näver (1 mes är 70 näver) samt av brandstodskassan 50 riksdaler riksgäldssedlar. Om däremot något särskilt hus uppbrinner ges följande ersättning:

För en *mangårdsbyggnad* eller en sådan, där hemmansägaren med sitt husfolk är boende, ges 60 dagsverken, 100 timmerstockar, hälften 15 alnar och hälften 11 alnar i längd, 200 takvedträn, 12 mesar näver samt 30 riksdaler av brandstodskassan.

Lada med loge: 60 dagsverken, 100 stockar, 15 alnar långa, 200 takvedträn, 12 mesar näver samt 5 riksdaler av brandstodskassan.

Fåhus: 30 dagsverken, 60 timmer, 12 alnar långt, 120 takvedträn samt 5 riksdaler av brandstodskassan.

Stolpbod: 20 dagsverken, 30 timmer, 9 alnar långt, 60 takvedträn, 4 mesar näver samt 5 riksdaler av brandstodskassan.

Stall: 30 dagsverken, 60 timmer, 12 alnar långt, 120 takvedträn, 5 mesar näver och 5 riksdaler av brandstodskassan.

Timmer och takvedträn får tagas på de brandskadades ägor, så länge det räcker, men näver lämnas av sockenmännen. Allt timmer skall hålla 8 tum i lilländan.

Om spannmål, foder eller boskap uppbrinner vid eldsvåda, bör sådant, i händelse tillgång att ersätta boskapens värde ej finnes i brandstodskassan, genast av sockenmännen ersättas efter antalet av vars och ens innehav av mjölkande kor. Om på ett hemman kor icke födas under det löpande året, bör dock ersättningen av dess innehavare erläggas efter det antal kor, som vanligen pläga födas över vintern. Av spannmål och foder ersättes endast så mycket, som nödvändigt fordras för att livnära det å hemmanet varande folket till första skörd samt boskapen till barmark.»

»§ 3. Ingen får utom sitt vardagsrum i något hus nyttja stickbloss eller sticka med eld, utan skall därtill nyttjas ljus med lykta. Uppkommer vådeld av sådan anledning, kan brandstod ej erhållas.

I varje gård skall finnas två stegar, stadiga och långa.»

Sockenmännen beslöto, att pålitliga brandsprutor av förtent järnbleck skulle anskaffas åt alla byalag till nedan bestämda antal: Björna by 4, Björnsjö 3, Berg 1, Gide 2, Hemling 3, Hundsjö 1, Kärrsjö 2, Krokvattnet 1, Leding 2, Långviken 2, Locksta och Å 2, Movattnet 3, Mattarbodum 3, därav 1 på Långnäset, Mörtsjö 1, Nybyn 2, Nyliden 4, Ryssjön 1, Studsviken 1 och Uttersjön 2. Dessa sprutor

